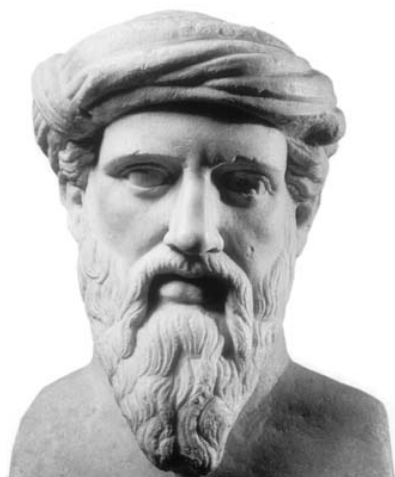

Život Pitagore

Kroz istoriju je dosta različitih ličnosti obožavano i smatrano herojima. Heroji su oni koji su nadvisili život i imali su znanja i umeća koja su smatrana kulturnim vrednostima. Proučavanjem njihovog života i rada može se dosta toga naučiti o kulturi društava čiji su reprezentivi bili. Jedna od takvih ličnosti bio je Pitagora, Grk iz VI veka pre nove ere. Malo je toga poznato o njemu ali zasigurno je da ga je većina savremenika poštovala i volela zbog njegove inteligencije i učenja koje je propovedao. Poznati filozof i učitelj, religiozni i etički reformator, polubog u očima svojih učenika i šarlatan po kazivanjima drugih - takvo je mišljenje o Pitagori u antičkoj literaturi. Štaviše iz guste magle mitova i legendi ličnost Pitagore natkriljuje i savremeno doba.

Pitagorin otac je bio Mnesarh dok mu je majka bila Partenis rođena na ostrvu Samosu a poreklom od Ankaiosa osnivača grada Samosa. Grad se nalazio naspram Mileta i Efesa u okviru istočnih (maloazijskih) jonskih naseobina. U godinama nakon Pitagorine smrti kolale su legende koje su ga opisivale kao čudotvorca, kao besmrtnika. Pitagora je u ovim legendama dosegao status polubožanstva. Povezuje se sa Apolonom, Zevsivim sinom, koji je imao seksualni odnos sa Pitagorinom majkom te je Pitagora Apolonov sin. Kažu da je Pitagora kada je stigao na Kroton od svojih učenika zahtevao da ga oslovljavaju sa „Hipoborejski Apolone“! Po nekima ne zbog toga što je sin Apolonov već zbog toga što je njegova besmrtna duša proizašla iz Apolonove i poslata smrtnicima da im unapredi živote.

Otac Pitagorin, Mnesarh, je bio trgovac koji je došao iz Tira i postoji priča da je dopremio žito na Samos u danima kada je gradu pretila glad a da je zbog toga u znak zahvalnosti dobio status građanina Samosa. Oko 568. godine pre nove ere Mnesarh je bio na službenom putovanju u Delfima sa svojom ženom koja je već bila trudna ali Mnesarh to nije znao. On se u hramu konsultovao sa proročicom Pitijom o svom planiranom putovanju u Siriju. Dobio je odgovor da će njegovo putovanje biti unosno i da će s njim biti zadovoljan ali i da je njegova žena trudna i da će roditi dete koje će svet zadiviti svojom lepotom i mudrošću i koje će biti od velike koristi čovečanstvu. Mnesarh je zaključio da mu proročica nepitana ne bi pričala o rođenju deteta da dete zaista nije izvanrednih sposobnosti. Shvatio je da su hram u Delfima i sam Apolon zaštitnici deteta. Odmah je promenio ženino ime od Partenis u Pitija u čast proročice. Kada mu se žena porodila u Sidonu u Fenikiji nazvao je sina Pitagora u značenju da je dete prorokovano od Pitije.

Pitagora je proveo svoje rane godine na Samosu ali je svuda putovao sa ocem, trgovcem. Postoje prikazi Mnesarhovog povratka u Tir sa Pitagorom. Tu je Pitagora učio od Kaldeansa i drugih mudrih Sirijaca. Izgleda da je takođe, zajedno sa ocem, posetio Italiju.

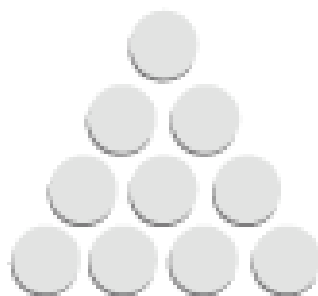

Ostrvo Samos

Malo je poznato o Pitagorinom detinjstvu. Svi opisi njegovog lika su izgleda izmišljeni osim podatka da je od rođenja imao upadljiv beleg na butini. Vrlo je verovatno da je Pitagora imao dva brata - Eunoma i Tirena. Bio je dobro školovan i učio je da svira na liri, poeziju i da recituje Homera.

Od njegovih učitelja spominju se trojica poznatih filozofa tog vremena koji su imali veliki uticaj na mladog Pitagoru. Najvažniji je bio Sirijac Ferekid.

Druga dva filozofa koja su Pitagoru uvela u svet matematičkih ideja bili su Tales i njegov učenik Anaksimander, koji su živeli na Miletu. Spominje se da je Pitagora u dobu od 18 - 20 godina posetio Talesa na Miletu. Poznati filozof je već bio u godinama ali je razgovarao sa mladićem i izvršio veliki uticaj na njega. Iako ga nije podučavao zainteresovao ga je za matematiku i astronomiju. Savetovao je Pitagoru da otputuje u Egipat i tamo nauči više iz ovih naučnih oblasti. Pitagora je jedno vreme slušao predavanja Talesovog učenika Anaksimandera na Miletu. Svakako da je Anaksimander bio znalac iz geometrije i kosmologije i mnoge njegove ideje uticale su na formiranje Pitagorinog vlastitog učenja. Anaksimanderevo je učenje da je apejron počelo i sastavni deo bića. On kaže da to počelo nije ni voda ni neki drugi od takozvanih elemenata već jedna druga priroda koja je bezgranična, te iz koje nastaju sva neba i svetovi u njima. Ovo počelo Pitagora će nazvati monadom.

Tetraktis

Monada je, kaže Filolaj (Sokratov savremenik koji je pisao o Pitagorinom učenju), počelo svih bića. Monada se javlja u raznim pojavnim oblicima a pre toga u osnovnim principima - brojevima. Brojevi mogu biti u međusobnom odnosu harmonije i jednakosti. Atributi harmonijskih brojeva su konačnost i kvalitet a jednakih brojeva beskonačnost i kvantitet. Suština skrivenog počela najbolje se sagledava u harmoniji brojeva i prirode. Oko brojeva se zgušnjavanjem rađaju bića i stvaraju pojavne stvari. Docije će jonska materijalistička škola, uvodeći naučni pristup u filozofiju baziran na eksperimenima i posmatranjima, Pitagoru nazvati reakcionarem i uneti shvatanje da su same stvari brojevi i da se brojevi sastoje od monada.

Oko 535 godine pre nove ere Pitagora je otputovao u Egipat. Ovo se dogodilo nekoliko godina pošto je tiranin Polikrates preuzeo upravljanje na Samosu. Polikrates je sklopio savez sa Egiptom i postojale su jake veze između Samosa i Egipta. Izgleda da su tada Pitagora i Polikrates bili u prijateljskim odnosima jer je Pitagora otputovao u Egipat sa pismom - preporukom Polikratesa.

Podaci o Pitagorinom boravku u Egiptu govore da je on posetio mnoge egipatske hramove i vodio rasprave sa egipatskim sveštenicima. Prema Porfiriju nije dobio dozvolu za stalni boravak ni u jednom hramu sem u onom u Diospolisu gde je prihvaćen u sveštenučku zajednicu nakon što je ispunio potrebne uslove. Većina Pitagorinih verovanja koja je zastupao kasnije u svojoj zajednici u Južnoj Italiji potiče iz Egipta. Pitagora je naprimer prisvojio strogi zavet čuvanja tajne od egipatskih sveštenika, njihovo vegetarijanstvo i odbijanje da jedu bob, da nose odeću od životinjske kože kao i njihovu težnju svakom vidu čistoće. Porfirije dalje kaže da je Pitagora od egipatskih sveštenika naučio geometriju ali je on u toj oblasti bio veliki znalac već nakon Talesovog i Anaksimanderovog poučavanja.

Vladar Persije, Kembiz II, napao je Egipat 525. godine pre nove ere. Polikrates je raskinuo svoj savez sa Egiptom i poslao 40 brodova da se pridruži Persijskoj flotili. Pošto je Kembiz II dobio bitku za Pelusium u delti Nila i zauzeo Heliopolis i Memfis, pao je egipatski otpor. Pitagora je sa ostalim egipatskim zarobljenicima u oružanoj pratnji dospao kao rob u Vavilon. Iako rob, zahvaljujući svom prirodnom intelektu i visokoj obrazovanosti, vodio je rasprave sa vavilonskim magovima. Čak je bio iniciran u njihove sakralne rituale i njihovo mistično obožavanje boga. Ovo iskustvo je takođe našlo svoje mesto u formiranju njegove docije aktivnosti kao religioznog i moralnog reformatora. Poučavan od Vavilonaca dostiže savršenstvo u aritmetici, muzici i drugim matematičkim oblastima. Interesuje se za harmoniju među brojevima i u prirodi i upoznaje sa pojmom harmonične proporcije poznate docije u zapadnoj kulturi kao zlatni presek.

Godine 520. pre nove ere Pitagora je napustio Vavilon i vratio se na Samos. Nije poznato kako je ponovo zadobio slobodu. Po legendi Pitagora je boravio u Egiptu 22 godine što simbolično označava Pitagorinu egipatsku inicijaciju. U svetu tame inicijant pronalazi svetlo istine. Reč je o desetogodišnjem periodu. Po legendi u Vaviloniji je boravio 12 godina pa je čak posetio i Indiju.

I ovde je u pitanju kraći, petogodišnji period. Polikrates je ubijen 522. godine pre nove ere a u leto iste godine u nerazjašnjenim okolnostima umire i vladar Persije, Kambiz II. Smrt ovih vođa je možda bio razlog Pitagorinog povratka na Samos.

Međutim po Diogenu Laertiju koji je napisao biografije filozofa, povratak iz vavilonskog ropstva se dogodio ranije - za Polikratesovog života. Zbog neslaganja sa tiraninom Pitagora odlazi na Kroton.

Nakon povratka na Samos Pitagora putuje na Krit da proučava tamošnje zakone. Dok je boravio na Kritu posetio je i pećinu na Idi sa Epimenidom. Vrativši se osniva na Samosu svoju školu „polukruga“. Tu su održavani i politički sastanci građana. Povremeno bi se Pitagora povlačio van grada da bi se posvetio istraživanjima u primeni matematike.

Na Samosu je Pitagora pokušao da primenjuje simbolične metode slične onima kojima je bio učen u Egiptu. Slušaoci nisu bili previše oštroumni u njihovom razumevanju a štaviše uvredljivo su komentarisali Pitagorine metode. To je za Pitagoru bio razlog da napusti Samos.

Otputovao je na jug Italije godine 518. pre nove ere. Osnovao je filozofsku i religioznu školu u Krotonu. Religiozne zajednice u kojima su se praktikovali mistični rituali bile su od ranije dobro poznate u Grčkoj. Posvećenik hrama u Delfima i kulta Apolona, poznavalac ranijeg orfičkog kulta, egiptaski i vavilonski inicijant, Pitagora je u Krotonu bio na čelu moralno - religioznog

bratstva koje je imalo svoja pravila i negovalo strog način života.

Pitagora je propovedao kao filozof i držao lekcije iz morala različitim društvenim grupama: školskoj omladini, mladim ljudima, gradskim ženama i odraslima u senatu. Propovedao je o vrlini kao harmoniji. Aristoksen tvrdi da je Pitagora većinu svojih moralnih doktrina dobio od delfske sveštenice Temistokleje. Učenike je podučavao da „treba poštovati starije, jer ono što je vremenom ranije zaslužuje veće počasti; jer kao što na svetu izlazak sunca dolazi pre zalaska, tako u ljudskom životu početak dolazi pre završetka, i u čitavom životu rođenje prethodi smrti. Zatim je naređivao da treba poštovati bogove pre polubogova, heroje pre ljudi, a među ljudima najpre svoje roditelje. Ljudi treba da se među sobom tako vladaju da ne stvaraju neprijatelje od prijatelja, nego da neprijatelje pretvaraju u prijatelje. Ništa ne treba smatrati svojom svojinom. Zakon treba podržavati, protiv bezakonja se boriti... Treba izbegavati preteranu ugojenost, na putovanju menjati napor i odmor, vežbati pamćenje, u izlivu besa vladati i rukom i jezikom, poštovati svaku vrstu proricanja, pevati uz pratnju lire i pevanjem himni pokazivati zahvalnost bogovima i dobrim ljudima...“

Preobraćeni su se pridružili Pitagori osnovavši zajednicu u kojoj su živeli i radili uključujući i proučavanje filozofije. I muškarcima i ženama je dozvoljavano da postanu članovi zajednice. Diogen Laertije navodi: „Pitagora je imao i ženu, po imenu Teano, kćerku Brontina iz Krotona. Drugi opet kažu da je ona bila Brontinova žena a Pitagorina učenica. Imao je i kćerku Damo. Oni su imali i sina Telauga, koji je nasledio oca.“

Telaug nije napisao ništa dok je njegova majka nešto napisala.“

Članovi zajednice strogo su se držali prihvaćenih pravila. Pravila kojih su se držali su:

1. da je stvarnost u svom najdubljem nivou matematičke prirode
2. da se filozofija može iskoristiti za duhovno pročišćavanje
3. da se duša može uzdići do jedinstva s bogom
4. da određeni simboli imaju mistični značaj
5. da se sva braća reda moraju pridržavati zaveta odanosti i tajne

Razlikovala su se dva kruga među članovima zajednice: akuzmatici (slušaoci) i matematičari (učenici). Akuzmatici su bili sledbenici koji su slušali predavanja koja je Pitagora izgovarao glasno skriven iza zastora. Akuzmaticima nije bilo dozvoljeno da vide Pitagoru i nisu bili podučavani tajnim znanjima. Umesto toga učili su zakone ponašanja i moralne kodekse iskazane u formi kratkih izreka sa skrivenim značenjem. Ove maksime su bile poznate kao akuzmate ili simbole. U ranim danima Pitagorinog kulta prenosile su se usmeno. Neke od tih zabeleženih maksima glase

1. Kada odlaziš u hram, skrušeno se pokloni i nemoj se usput baviti, ni rečju ni delom, nikakvim svetovnim poslovima...
2. Izbegavaj prometne ulice i hodaj stazama...
3. Ne potiči vatru nožem...
4. Čoveku koji podiže na sebe teret pomaži naprtiti, ali mu nemoj pomagati da ga sa sebe skida...
5. Kada ideš na put, nemoj se okretati natrag jer te slede Erinije...
6. Ne smejati se grohotom.
7. Desnicu nemoj olako svakome pružati...
8. Ne proždiri srce.
9. Jezičak na vagi da ne preskoči.
10. Čaršavi da budu uvek savijeni.

11. Tragove lonca u pepelu izbrisati.

12. Čovek mora obuti prvo desnu cipelu.

13. Naspi kad nazdravljaš bogovima iznad drške krčaga, u znak znamenja, I neka niko ne otpija sa istog mesta.

14. Idi bos na skriveno mesto kad prinosiš žrtvu.

15. Ne govori u tami.

Sledeći pouke ovih maksima akuzmatici su moralno i estetski uzdizali svoj svakodnevni život.

Akuzmatici su živeli u sopstvenim kućama a dolazili su u zajednicu tokom dana. Bila im je dozvoljena lična imovina i nisu bili vegetarijanci.

Matematičari su činili unutrašnji krug reda. Bili su poučavani od strane Pitagore. Prolazili su kroz rigoroznu inicijaciju i visoki obrazovni proces uključujući i obavezu da pet godina čute. Slušali su Pitagorina predavanja ali ga nisu videli a posle toga su mogli odlaziti u njegovu kuću i smeli su da ga vide. Ako polaznik nije mogao da savlada ove discipline bio bi izbacivan iz zajednice i za nju oglašavan mrtvim. Matematičari su živeli stalno u zajednici i nisu imali privatnu svojinu. Bili su vegetarijanci. Pitagora je zabranio da se jedu ribe cipelj i crnorepka. Učenici su se uzdržavali od jedenja srca i boba, ponekad nisu jeli ni matericu i barbune. Neki kažu da se Pitagora zadovoljavao sa malo meda ili komadom saća ili hlebom, da nije nikad uzimao vino preko dana, a jeo je i kuvano ili sirovo povrće.

Kao što im i sam naziv kaže matematičari su naročito bili zainteresovani za Pitagorinu matematiku i numerologiju. Proučavali su aritmetiku, geometriju, astronomiju i muziku.

Pitagorejci su uočili da se govor kao i pevanje, sastoji iz nedeljivih vremenskih intervala - kratkih slogova. Pomicanjem kobilice na monohordu - taj ogled se pripisuje Pitagori - našlo se da visina tona zavisi od dužine žice tj. da muzički intervali zavise od određenih matematički proporcija.

Ovo je pomoglo da se odrede odnosi među tonovima - intervalima, koje su podelili na konsonantne i disonantne. Konsonantni su harmonijski i rađaju simfoniju a disonantni tonovi

su smatrani nesaglasnim, neskladnim. Pitagorejci su nadalje otkrili da odnosi među tonovima imaju osnovu u odnosima među brojevima. Oktavni odnos su numerički tumačili kao „1:2, odnos u kvinti kao 3:2 a u kvarti kao odnos 4:3. Kruna istraživanja u muzici je bio zaključak da su svi konsonantni intervali dati odnosom brojeva 1, 2, 3 i 4 tj brojevima koji čine osnovnu brojnu trougaonu figuru Pitagorejaca - tetraktisu. Osim toga zbir ovih brojeva je 10. Oni predstavljaju Pitagorinu monadu, diadu, triadu i tetradu. Brojevi su tajna povezanost govora (Logosa), i vokalne i instrumentalne muzike sa strukturom univerzuma.

Orfičke misterije i nauk egipatskih sveštenika bili su uzor Pitagorinoj ezoteričkoj praksi. Pitagora je propovedao o seobi duša i o srodnosti svih živih bića. Sva bića su rođena iz monade i nestaju u horizontu, devetki. Verovanje u tu srodnost ide zajedno sa verovanjem da se duše umrlih sele u novorođena bića. Jedna legenda kaže da se Pitagora sećao, za nekih dvadeset generacija unazad, u kojim je sve ljudima ranije boravila njegovu duša:

„Pitagora je za sebe govorio da je već ranije bio na zemlji kao Etalid i da su ga smatrali Hermesovim sinom, i da mu je Hermes rekao da može birati koji god dar želi, samo ne besmrtnost. Tako je on izmolio da i u životu i u smrti sačuva sećanje na sve što je doživeo. I zato je u životu mogao svega da se seti, a posle smrti je sačuvaio isto pamćenje. Tokom vremena njegova duša je ušla u Euforba, a njega je ranio Menelaj. Euforb je pričao da je nekad bio Etalid i da je dobio od Hermesa taj dar; zatim je pričao o putovanjima svoje duše, kako je putovala tamo i amo, u koliko biljaka i životinja je dospela, sve što je doživela u Hadu, i sve što su druge duše tamo morale da pretrpe. Kad je Euford umro, njegova je duša prešla u Hermotima; ovaj je, u želji da proveri priče, sam otišao u Apolonov hram u Branhidi, gde je prepoznao štit koji je Menelaj na svom povratku iz Troje posvetio Apolonu. Štit je bio tako iskvaren i natruo da je od njega ostao samo sloj slonove kosti. Hermotim je posle smrti postao Pir, neki delski ribar, i on se opet svega setio: kako je najpre bio Etalid, posle toga Euforb, zatim Hermotim i najzad Pir. I pošto je Pir umro, on je postao Pitagora, i seća se svega što smo ispričali.“

Pitagorina zajednica na Krotonu nije mogla ostati van domašaja politike .U politici su se Pitagorejci ponašali dosta autoritarno i kruto. Smatrali su

da život treba da bude uređen pravilima koja se moraju poštovati. Prema većini ljudi gajili su nepoverenje smatrajući ih od prirode obesnim, tako da je glavni princip njihove politike bio da se ljudi moraju držati pod stalnom prisotrom i kontrolom jer će ih inače njihova priroda odvući u anarhiju, koja je najveće zlo.Zato su ih u toku V veka demokrati više puta gonili, domove im spaljivali i rasturanjem sinedrija uništavali im savez.

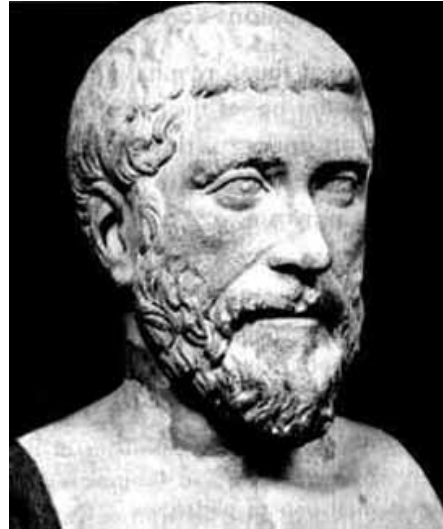
Pitagora je otišao na Delos 513 godine pre nove ere da neguje svog starog učitelja Ferekida koji je bio na samrti. Ostao je tamo dva meseca sve do smrti svog prijatelja i učitelja a zatim se vratio na Kroton. U toku 510 godine pre nove ere Kroton je napao i porazio svog suseda Siberis, i neki kažu da je Pitagora bio umešan u svađu. Onda je 508 godine pre nove ere Pitagorina zajednica napdnuta lično od Kilona, plemića iz Krotona. Navodno je Kilon iako vodeći građanin Krotona po rođenju, ugledu i bogastvu, bio teške, napsne i tiranske prirode. Žarko je želeo da stupi u Pitagorinu zajednicu ali je zbog svoje prirode odbijen. Tada su se Kilon i njegovi prijatelji zavetovali da napadnu starog Pitagoru i njegove sledbenike. Agresivno i oduševljeno su progonili filozofa i njegove učenike pa je zbog ovoga Pitagora prebegao u Metapontium. Nejasno je kako je završio Pitagora. Preovladava mišljenje da je umro 493. godine pre nove ere slavljen i hvaljen u Metapontumu. Po drugima Pitagora se ubrzo vratio u Kroton jer su prestali Kilonovi progoni.

“Jednom je u društvu sa svojim prijateljima bio u Milonovoj kući. Tada se dogodi da jedan od onih koji nisu bili dostojni da budu pušteni pred njega, iz osvete i zavisti zapali kuću. Neki tvrde da je to bilo delo samih stanovnika Krotona koji su hteli da se sačuvaju od uspostavljanja tiranije. Pitagoru su uhvatili pri pokušaju bekstva; on je stigao samo do jednog polja obraslog bobom; tu je stao izjavivši da više voli da bude uhvaćen nego da pređe preko njive, i da više voli da bude ubijen nego da priča o svom učenju. Tako su ga njegovi goniozi zaklali.”

Pitagorino bratstvo je postojalo u Velikoj Grčkoj, na teritoriji Južne Italije i Sicilije koju su kolonizovali Grci. Bratstvo je imalo političke veze u gradovima Krotonu i Metapontumu. Ostali gradovi u kojima se kult Pitagore raširio su Torent, Siberis, Kaulonija i Lokmi.Posle Pitagorine smrti pitagorejci su nastavili njegovo učenje i dosta uradili na uspostavljanju i širenju

Pitagorinog kulta. Nema pisanih dokumenata iz ranog doba pitagorizma, učenje se prenosilo usmeno. U svom razvoju pitagorejci su se podelili u dve različite grupe: mističnu i matematičku. I sama Pitagorina numerologija je različito tumačena. Originalno je Pitagorino shvatanje da su stvari otelotvoreni brojevi, one same nisu brojevi. Po njemu je duša kao osnovna stvarnost harmonija brojeva. Drugo shvatanje je vid kvazimaterijalističke teze da su same stvari brojevi i da se brojevi sastoje od monada. Originalna Pitagorina filozofija brojeva je bila i mistična i matematička. Po njoj su brojevi osnovni principi univerzuma. Aritmetički dokazi, geometrijske figure i muzička teorija su primeri važnosti uloge brojeva u razumevanju načina na koji svet postoji. Tokom vremena priroda grčkog matematičkog istraživanja se promenila. Grci Jonjani su uneli naučne poglede na svet. Počeo je da se zasniva atomizam, verovanje da je univerzum sagrađen od beskonačnog broja nedeljivih čestica.

Ali su se Grci i dalje osvrtni prema Pitagori kao pioniru matematike i geometrije. Prokl, jedan od poslednjih grčkih filozofskih pisaca, zadržao je za Pitagoru važno mesto u filozofiji i matematici Grčke. On kaže da je Pitagora preobrazio klasično učenje geometrije u oblik liberalnog obrazovanja ispitujući principe nauke od samog početka. Za one koji su u Grčkoj njegovog doba pokazivali interes za brojeve i matematiku, Pitagora se ukazivao u herojskom svetlu. Kasnije su ga se sećali po važnom uticaju na razvoj grčke nauke. Diogen Laertije smatra da je Pitagora napisao tri knjige : “O vaspitanju”, “O državničkoj mudrosti” i “O Prirodi”. Heraklit je smatrao da je svoja učenja Pitagora prikupio od raznih ljudi, na raznim stranama, i od toga stvorio svoju mudrost , zaključujući : “mnogo znanja, mnogo kaišarenja”.

Većina smatra da Pitagora nije pisao već propovedao i da su se njegova znanja prenosila usmeno. Nema danas spisa za koje se može reći da ih je napisao Pitagora. Izvesno je da je njegovo znanje i pouka jedno veliko sećanje na prvobitna, od ove stvarnosti skrivena stanja i znanja. Pitagora je danas samo glas iza magle dima i vekova. Jednom, kad odživi život i taj glas će se poput hipoborejskih staraca mirno utopiti u moru.